

Οκτώ χρόνια “Schools for Change”: Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα της οργάνωσης “ANTIGONH” με θέμα τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα που κέρδισε τη σχολική κοινότητα της Θεσσαλονίκης

Η ιστορία του “Schools for Change”

Η ιδέα για το πρόγραμμα “Schools for Change” γεννήθηκε το φθινόπωρο του 2012 από τη μη κερδοσκοπική οργάνωση ANTIGONH και το Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας εξαιτίας της ανησυχητικής ανόδου των περιστατικών ρατσισμού και σχολικού εκφοβισμού που σημειώνονταν σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ανά την Ελλάδα. Η εμπειρία των δύο φορέων, που έως τότε είχαν ήδη εφαρμόσει και επιβεβαιώσει τα θετικά αποτελέσματα της δημοκρατικής εκπαίδευσης για παιδιά, εφήβους και νέους σε άλλα πλαίσια (ευρωπαϊκές ανταλλαγές νέων, παιδικά και εφηβικά φεστιβάλ, συνέδρια νέων κ.ά.), οδήγησε στον σχεδιασμό ενός εκπαιδευτικού προγράμματος που απευθύνονταν σε δημοτικά σχολεία, γυμνάσια και λύκεια. Στον αρχικό του σχεδιασμό το πρόγραμμα περιλάμβανε **εκπαιδευτικά εργαστήρια** με διαφορετικές δραστηριότητες για κάθε ηλικιακή ομάδα μαθητών, μαθητριών στις θεματικές ενότητες: **ανθρώπινα δικαιώματα, δικαιώματα παιδιού, στερεότυπες αντιλήψεις / προκαταλήψεις / ρατσισμός, αναπηρία και δικαιώματα, σχολικός εκφοβισμός / σχολική βία, ισότητα φύλων.**

Η εφαρμογή του προγράμματος το 2012 ήταν πιλοτική και προέβλεπε την υλοποίηση 10 δίωρων εργαστηρίων για παιδιά σε 10 διαφορετικά σχολεία της Θεσσαλονίκης. Παρά τον περιορισμένο τους αριθμό, τα εργαστήρια αποδείχτηκε πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθούν λόγω της γενικευμένης απροθυμίας των σχολείων να συμμετάσχουν. Χωρίς τότε η οργάνωση να έχει συστηματική προηγούμενη συνεργασία με την σχολική κοινότητα, οι αντιστάσεις και η έλλειψη εμπιστοσύνης από τα σχολεία ήταν εμφανείς. Σχεδόν κανένα από τα εκατοντάδες e-mail και τα δεκάδες τηλεφωνήματα της ANTIGONHΣ προς όλα τα σχολεία Ανατολικής και Δυτικής Θεσσαλονίκης δε βρήκε ανταπόκριση. Τα εργαστήρια του “Schools for Change” λοιπόν πραγματοποιήθηκαν τελικά κυρίως μέσα από προσωπικές επαφές της ομάδας της ANTIGONHΣ με εκπαιδευτικούς που γνώριζαν και εμπιστεύονταν το έργο της. Αποτέλεσμα ήταν το πρόγραμμα να “βγει” γεωγραφικά από την περιοχή της Θεσσαλονίκης, αφού αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς που αποδέχτηκαν την πρόσκληση εργάζονταν σε σχολεία κοντινών νομών (Πέλλας, Ημαθίας, Σερρών κ.α.).

Η αποδοχή των εργαστηρίων από τους μαθητές και τις μαθήτριες κάθε βαθμίδας ήταν ενθουσιώδης, ιδιαίτερα σε σχολεία της περιφέρειας αλλά και της Θεσσαλονίκης. Κατά τα περισσότερα παιδιά, ήταν η πρώτη φορά που συζήτησαν για θέματα που δεν είχαν τεθεί ποτέ πριν με συμμετοχικό τρόπο στο σχολείο, στο σπίτι ή στην παρέα. Τα παιδιά που συμμετείχαν ανέφεραν πως κέρδισαν μία ιδιαίτερα θετική εμπειρία, έκαναν μία “ωραία συζήτηση” με αμοιβαίο σεβασμό και κατανόηση, κατάφεραν να ακούσουν αλλά και να

ακουστούν στην ομάδα για θέματα που όπως χαρακτηριστικά σημείωσαν στις αξιολογήσεις τους “τους έκαιγαν”. Η θετική αλλαγή που έφερε ένα μόνο εργαστήριο στα παιδιά, έκαναν και άλλους, άλλες εκπαιδευτικούς από τα σχολεία που είχαμε επισκεφθεί να ζητήσουν να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα με τους μαθητές και τις μαθήτριές τους. Σταδιακά η “από στόμα σε στόμα” διάδοση του προγράμματος ανάμεσα στους κύκλους εκπαιδευτικών της σχολικής κοινότητας έκανε το ενδιαφέρον και τη ζήτηση να αυξηθούν κατακόρυφα. Η ANTIGONH υπερέβη τον αριθμό των δέκα εργαστηρίων που είχε αρχικά προβλεφθεί και ανταποκρίθηκε σε κάθε σχολείο που της απευθύνθηκε. Έτσι, μόνο τον πρώτο χρόνο υλοποίησής του, το πρόγραμμα ταξίδεψε σε 65 συνολικά σχολεία όλων των βαθμίδων στη Θεσσαλονίκη και σε κοντινούς νομούς με πάνω από 700 συμμετέχοντες/ουσες μαθητές και μαθήτριες. Από την επόμενη χρονιά, επιπρόσθετα, σχεδιάζονταν και υλοποιούνταν **εργαστήρια επιμόρφωσης για εκπαιδευτικούς** ώστε να ενδυναμώνονται να συντονίζουν οι ίδιοι, ίδιες τις προτεινόμενες δραστηριότητες του προγράμματος και έτσι το πρόγραμμα να μπορεί να εφαρμόζεται σε περισσότερα σχολεία. Επίσης, ξεκίνησαν να πραγματοποιούνται και **σεμινάρια για γονείς / κηδεμόνες**, μέσα από τις βιωματικές δραστηριότητες των οποίων οι τελευταίοι αντιλαμβάνονταν τη σημασία της ενταξιακής εκπαίδευσης και της συμπερίληψης της ετερότητας στο σχολικό περιβάλλον.

Σήμερα πια, το “Schools for Change” αποτελεί μία ομπρέλα διαφόρων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, επιμορφώσεων, εργαστηρίων, εκδηλώσεων και δράσεων που πραγματοποιούνται μέσα και έξω από το σχολείο σε συνεργασία με επίσημους εκπαιδευτικούς φορείς (Περιφερειακά Κέντρα Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Γραφεία Αγωγής Υγείας, Υπεύθυνους/ες Πολιτιστικών Θεμάτων κ.ά.), με σχολικά δίκτυα αλλά και με μεμονωμένα σχολεία και σχολικά τμήματα. Το πρόγραμμα επαναπροσδιορίζεται, εμπλουτίζεται και διαφοροποιείται σύμφωνα με τις νέες ανάγκες και τα ενδιαφέροντα της σχολικής κοινότητας, παραμένοντας όμως πάντα προσηλωμένο στον ίδιο βασικό στόχο, τη συμβολή του στη δημιουργία μίας δημοκρατικής κοινωνίας απαλλαγμένης από κάθε μορφής ρατσισμό, κοινωνική αδικία, συγκεντρωτική εξουσία, και άλλες μορφές ανισότητας. Στα οκτώ χρόνια υλοποίησής του, πέρα από τις αρχικές του θεματικές ενότητες, το πρόγραμμα επίσης περιλαμβάνει εκπαιδευτικά προγράμματα, εργαστήρια και δράσεις και σε **άλλες θεματικές όπως ενδεικτικά: ηλεκτρονικός σχολικός εκφοβισμός (cyber bullying), ρητορική μίσους (online και offline hate speech), ενίσχυση δεσμών ομάδας ομηλικών, κοινωνική οικολογία κ.ά.** Μέχρι σήμερα **250 σχολεία, περισσότεροι από 30.000 μαθητές, μαθήτριες και 2.000 εκπαιδευτικοί έχουν συμμετάσχει στα εκπαιδευτικά προγράμματα, εργαστήρια και δράσεις του “Schools for Change”.**

Από το 2013 και κάθε σχολική χρονιά έως σήμερα τα σχολικά εκπαιδευτικά προγράμματα και η ομάδα εκπαιδευτών, εκπαιδευτριών της ANTIGONHΣ λαμβάνουν την απαραίτητη **πιστοποίηση του Υπουργείου Παιδείας**. Όλες οι εκπαιδευτικές δράσεις της ANTIGONHΣ παρέχονται **εντελώς δωρεάν** για τους συμμετέχουσες, τις συμμετέχουσες.

Η σχολική διαμεσολάβηση ομηλικών

Το σχολικό έτος 2016-17, η ANTIGONE και το Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας, από κοινού με εκπαιδευτικούς και διευθυντές, διευθύντριες σχολείων που τα προηγούμενα χρόνια συνεργάζονταν συστηματικά στο πλαίσιο του έργου “Schools for Change”, εντόπισαν την ανάγκη να υπάρξει ένα πρόγραμμα κατάλληλο να λειτουργήσει θετικά στη διαχείριση των αντιπαραθέσεων ανάμεσα στους μαθητές, στις μαθήτριες ως ένα δημοκρατικό μέσο πρόληψης φαινομένων σχολικού εκφοβισμού και βίας. Μετά από έρευνα και αναζήτηση, η ομάδα επέλεξε να εκπαιδευτεί στη **σχολική διαμεσολάβηση ομηλικών (peer mediation)** ώστε στη συνέχεια να υποστηρίξει περισσότερα ενδιαφερόμενα σχολεία της Θεσσαλονίκης να εφαρμόσουν τον θεσμό.

Η σχολική διαμεσολάβηση από ομηλικούς αποτελεί μία εναλλακτική πρακτική στο παραδοσιακό σύστημα επίλυσης συγκρούσεων και απόδοσης ευθυνών και τιμωριών από ενήλικους (εκπαιδευτικούς, γονείς / κηδεμόνες). Με τη μέθοδο αυτή, τα εμπλεκόμενα μέρη προσφεύγουν οικειοθελώς στους συνομηλικούς διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες με την καθοδήγηση των οποίων ακολουθούν μία συγκεκριμένη διαδικασία για να ερευνήσουν τα αίτια της σύγκρουσης, να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα και τέλος να καταλήξουν σε συμφωνία για κοινή λύση. Η σχολική διαμεσολάβηση ομηλικών βασίζεται στον διάλογο, την ενσυναίσθηση και την ενεργητική ακρόαση έτσι συμβάλλει στην ενδυνάμωση των μαθητών, μαθητριών να διαχειρίζονται και να επιλύουν ειρηνικά τις διαφωνίες τους στο σχολικό και σε κάθε κοινωνικό περιβάλλον, στη βελτίωση των μεταξύ τους σχέσεων και γενικά στη δημιουργία ενός υγιούς, θετικού, αφαλούς και πιο δημοκρατικού σχολείου.

Μετά από μία σχολική χρονιά πιλοτικής εφαρμογής του προγράμματος σχολικής διαμεσολάβησης σε δημοτικά σχολεία, γυμνάσια και λύκεια, η ANTIGONE σχεδίασε διαφορετικά **εκπαιδευτικά πακέτα** για σχολεία πρωτοβάθμιας (Ε΄ και ΣΤ΄ τάξεις) και δευτεροβάθμιας (γυμνάσια, λύκεια) εκπαίδευσης που ενδιαφέρονται να εφαρμόσουν τον θεσμό. Αυτά περιλαμβάνουν **εργαστήρια κατάρτισης για τους εκπαιδευτικούς**, ωριαίες **διαδραστικές παρουσιάσεις** της διαμεσολάβησης **στα σχολικά τμήματα**, **εκπαιδευτικά εργαστήρια με τις ομάδες μαθητών, μαθητριών που ενδιαφέρονται να εκπαιδευτούν ως διαμεσολαβητές, διαμεσολαβήτριες** καθώς και **διαδραστικά εργαστήρια γνωριμίας με τη διαμεσολάβηση για γονείς / κηδεμόνες** ώστε οι τελευταίοι να ενημερωθούν για τον θεσμό της διαμεσολάβησης και τη λειτουργία του στο σχολείο. Η ANTIGONE συζητά με κάθε ενδιαφερόμενο σχολείο τις ιδιαίτερες συνθήκες και ανάγκες, και αναλαμβάνει να τα υποστηρίξει με εκπαιδεύσεις και καθοδήγηση όπου χρειάζονται. Για να υποστηρίξουν ακόμα περισσότερα σχολεία να εφαρμόσουν τον θεσμό, η ANTIGONE και το Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ προχώρησαν στην έκδοση του εγχειριδίου “Σχολική Διαμεσολάβηση: Ένας Οδηγός

για την Επίλυση Συγκρούσεων στο Σχολείο από Ομηλικούς”. Η πρώτη έκδοση του Οδηγού ήταν το 2016 ενώ το 2018 ο Οδηγός επανεκδόθηκε αναθεωρημένος.

Η σχολική κοινότητα της Θεσσαλονίκης έδειξε ζωηρότατο ενδιαφέρον για το πρόγραμμα με αρκετά σχολεία να το εφαρμόζουν σταθερά κάθε σχολική χρονιά από το 2016-2017. Ακόμα και τα σχολεία που εκπαιδεύτηκαν στη διαμεσολάβηση χωρίς τελικά να εφαρμόσουν τον θεσμό, σημειώνουν τα θετικά αποτελέσματα της εκπαίδευσης στις ομάδες εκπαιδευτικών και μαθητών, μαθητριών που συμμετείχαν. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το σχολικό έτος **2019-2020**, παρότι ήταν η σχολική χρονιά που πολλά εκπαιδευτικά προγράμματα σταμάτησαν αιφνίδια και άλλα δεν κατάφεραν να ξεκινήσουν λόγω της πανδημίας και των έκτακτων μέτρων, η ANTIGONH υποστήριξε με εκπαιδεύσεις στη σχολική διαμεσολάβηση **20 σχολεία, 10 δευτεροβάθμιας και 10 πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης**. Το πρόγραμμα σχολικής διαμεσολάβησης υπάγεται στο ευρύτερο πρόγραμμα των “ANTIGONH” και “Χάινριχ Μπελ” με τίτλο “Schools for Change”.

Το δίκτυο σχολικής διαμεσολάβησης

Η **ANTIGONH** είναι συνδιοργανώτρια του δικτύου σχολικής διαμεσολάβησης που συγκροτήθηκε το 2018 υπό την ευθύνη και τον γενικό **συντονισμό του Γραφείου Αγωγής Υγείας της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ανατολικής Θεσσαλονίκης** και εξακολουθεί τη λειτουργία του. Πρόκειται για τοπικό θεματικό δίκτυο, που συστάθηκε υπό τον τίτλο **“Για ένα συμμετοχικό και δημοκρατικό σχολείο. Η Σχολική Διαμεσολάβηση ως εργαλείο ειρηνικής επίλυσης συγκρούσεων”**. Οι μηνιαίες συναντήσεις του Δικτύου καθόριζαν τον προγραμματισμό των δράσεων, με την ANIGONH να αναλαμβάνει συμβουλευτικό ρόλο και να συμμετέχει στην επιμορφωτική διαδικασία των εκπαιδευτικών-μελών. Το σχολικό έτος 2019-2020 στο δίκτυο συμμετείχαν συνολικά **11 γυμνάσια και λύκεια της Ανατολικής Θεσσαλονίκης**. Στο πλαίσιο εργασιών του Δικτύου, η ANTIGONH ανέλαβε επίσης την επιμόρφωση και υποστήριξη των συμμετεχόντων σχολείων με τη διενέργεια εκπαιδευτικών εργαστηρίων και μηνιαίων συναντήσεων με τις ομάδες μαθητών διαμεσολαβητών, διαμεσολαβητριών κάθε σχολείου, ενώ ενθάρρυνε ευρύτερες συμπράξεις.

Άλλες συνεργασίες

Από το 2012 έως σήμερα η ANTIGONH αναλαμβάνει επιμορφωτικό ρόλο σε σεμινάρια που διοργανώνονται από σχετικούς με την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα φορείς και στελέχη εκπαίδευσης που λειτουργούν σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο. Το σχολικό έτος 2019-2020 η ANTIGONH είχε συστηματική συνεργασία με το **Περιφερειακό Κέντρο**

Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού (ΠΕΚΕΣ) Κεντρικής Μακεδονίας. Στα σεμινάρια με θέμα τη σχολική διαμεσολάβηση ομηλικών συμμετείχαν στελέχη εκπαίδευσης και εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ο στόχος των σεμιναρίων ήταν η εξοικείωση των συμμετεχόντων με το εργαλείο της σχολικής διαμεσολάβησης και η περαιτέρω στήριξή του από την εκπαιδευτική κοινότητα. Υπήρξαν εκπρόσωποι σχολείων, οι οποίοι εξέφρασαν ενδιαφέρον για την εφαρμογή του προγράμματος, ενώ η ANTIGONH κλήθηκε στη συνέχεια από αρκετά σχολεία και ανέλαβε την επιμόρφωση εκπαιδευτικών και μαθητών, μαθητριών. Συνολικά στα **επιμορφωτικά εργαστήρια (18 συνολικά)**, που έγιναν υπό τον συντονισμό των παραπάνω φορέων συμμετείχαν **45 στελέχη εκπαίδευσης και 138 εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.**

Αποτελέσματα στη σχολική κοινότητα

Κάθε σχολική χρονιά, το εκπαιδευτικό υλικό της ANTIGONHΣ εμπλουτίζεται και τροποποιείται σύμφωνα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, μαθητριών όπως αυτά καταγράφονται από την εκπαιδευτική της ομάδα σε συνεργασία με τους, τις εκπαιδευτικούς και τους διευθυντές, τις διευθύντριες των σχολείων που συμμετέχουν. Τα αποτελέσματα του προγράμματος συλλέγονται από τις γραπτές αξιολογήσεις των συμμετεχόντων μαθητών, μαθητριών και εκπαιδευτικών.

Ο τρόπος που πραγματοποιούνται τα εργαστήρια από την ομάδα εκπαιδευτών, εκπαιδευτριών βοηθά τα παιδιά να αντιληφθούν τη σημασία των δημοκρατικών διαδικασιών, της ομαδικότητας, της **συνεργασίας, της ειρηνικής επικοινωνίας και της κοινωνικής συμμετοχής.** Η εκπαιδευτική διαδικασία που ακολουθείται, σε ατομικό επίπεδο ενισχύει την **αυτοπεποίθηση, την αυτοεκτίμηση και τη ψυχική ανθεκτικότητα** των παιδιών αφού μέσα από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα ενεργοποιούν **θετική αντίληψη για τον εαυτό τους.**

Επίσης, οι εκπαιδευτικές δράσεις της ANTIGONHΣ κινητοποιούν τα παιδιά να συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία της μάθησης **ανταλλάσσοντας εμπειρίες και απόψεις για σύγχρονα κοινωνικά ζητήματα** όπως για παράδειγμα οι προκατειλημμένες συμπεριφορές, ο κοινωνικός αποκλεισμός, οι ευπαθείς κοινωνικά ομάδες, η βία κάθε μορφής κ.ά. Μέσα από παιγνιώδεις και βιωματικές δραστηριότητες, οι μαθητές, οι μαθήτριες **ενημερώνονται και ευαισθητοποιούνται** σε ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καλλιεργούν την **κριτική τους σκέψη** και διαμορφώνουν **συνείδηση** σχετικά με τις έννοιες του σεβασμού, της αξιοπρέπειας και της ισότητας στη σχολική τάξη και σε κάθε κοινωνική ομάδα.

Σε ό, τι αφορά στο πρόγραμμα σχολικής διαμεσολάβησης ομηλικών, έχει σημειωθεί **μείωση περιστατικών βίας και βελτίωση σχέσεων** ανάμεσα στους μαθητές, στις μαθήτριες των σχολείων που συμμετέχουν. Τα μέλη της σχολικής κοινότητας που εφαρμόζουν τον

Θεσμό μπαίνουν ευκολότερα σε διαδικασία **συζήτησης** και **διαχείρισης** των ζητημάτων που προκύπτουν ανάμεσά τους. Έτσι, μειώνονται τα περιστατικά που φτάνουν στο γραφείο της διεύθυνσης. Ακόμα και σε σχολεία που δεν καθιέρωσαν τον θεσμό, τα αποτελέσματα καταγράφονται ως θετικά αφού η εκπαίδευση στη διαμεσολάβηση καλλιεργεί τις **επικοινωνιακές δεξιότητες** όσων συμμετέχουν και τους μαθαίνει να **διαχειρίζονται ειρηνικά τη διαφωνία** αναζητώντας λύση στη βάση της **δικαιοσύνης, του σεβασμού, της κατανόησης, της αμοιβαιότητας.**

Επιπλέον, τα επιμορφωτικά εργαστήρια για εκπαιδευτικούς, τους ενδυναμώνουν και τους κινητοποιούν να συντονίζουν οι ίδιοι, οι ίδιες τις προτεινόμενες από την ANTIGONE βιωματικές δράσεις με τους μαθητές, τις μαθήτρές τους. Οι επιμορφώσεις των τελευταίων ετών έχουν λειτουργήσει πολλαπλασιαστικά και σήμερα πια, **εκπαιδευτικοί** που συστηματικά συμμετέχουν σε επιμορφώσεις της ANTIGONΗΣ **δραστηριοποιούνται ανεξάρτητα** κυρίως στο πλαίσιο σχολικών δικτύων αλλά και προγραμμάτων Αγωγής Υγείας. Τέλος, τα διαδραστικά σεμινάρια για **γονείς / κηδεμόνες**, τους δίνουν τη δυνατότητα να **ανατρέψουν ίδια στερεότυπα και προκαταλήψεις** ενώ τους παροτρύνουν να αναπτύξουν **αίσθημα συλλογικότητας και ευθύνης** ως ενεργά μέλη της σχολικής κοινότητας συμβάλλοντας έτσι στη δημοκρατικοποίηση του σχολείου.

Μεθοδολογία / Καινοτομία

Όλες οι δραστηριότητες των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της ANTIGONΗΣ βασίζονται στη σύγχρονη **μεθοδολογία της μη τυπικής εκπαίδευσης**. Η προτεινόμενη παιδαγωγική περιλαμβάνει βιωματικές δραστηριότητες που εμπλέκουν προηγούμενες εμπειρίες των συμμετεχόντων, συμμετεχουσών στην εκπαιδευτική διαδικασία και προωθούν τη μεταξύ τους συνεργασία και ανταλλαγή. Ο **συμμετοχικός χαρακτήρας** της εκπαιδευτικής διαδικασίας ενθαρρύνει τη συλλογική προσπάθεια των μελών της ομάδας να αποσαφηνίσουν έννοιες και να αναλύσουν κοινωνικά ζητήματα. Τους ζητείται να συγκρίνουν τις γνώσεις τους και να σκεφτούν τις αιτίες και τα αποτελέσματα κάθε κοινωνικής κατάστασης που εξετάζουν. Τα μέλη της ομάδας προσανατολίζονται στην αναζήτηση δημοκρατικών λύσεων σύμφωνα με τις ιδέες και τις προσωπικές τους αξίες, συζητούν και συνεργάζονται με ίσους όρους. Τα εκπαιδευτικά εργαστήρια της ANTIGONΗΣ αποτελούν εφελτήριο για τον σχεδιασμό και τη διοργάνωση περεταίρω δράσεων όπως ενημερωτικές καμπάνιες, θεματικές δράσεις σχετικές με τα δικαιώματα, την αποδοχή της διαφορετικότητας κ.ά.

Κάθε δραστηριότητα αποτελείται αρχικά από ένα διαδραστικό, διασκεδαστικό μέρος (ασκήσεις προσομοίωσης, παιχνίδια ρόλων, ομαδικές δραστηριότητες με κάρτες/εικόνες, ασκήσεις δημιουργικής γραφής, ομαδικά κουίζ κ.ά.) ενώ στη συνέχεια, τα μέλη της ομάδας, με την ενθάρρυνση και την καθοδήγηση των εκπαιδευτών, εκπαιδευτριών, συζητούν σε

κύκλο για το βίωμά τους στην άσκηση φέρνοντας στην ομάδα απόψεις και ιδέες για σύγχρονα κοινωνικά ζητήματα της καθημερινότητας που άπτονται των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ξεκινώντας από προσωπικές εμπειρίες που θέλουν να μοιραστούν, οι νέοι αντιλαμβάνονται τη σημασία των ζητημάτων που συζητούνται, την ατομική τους ευθύνη καθώς και τη δυνατότητά τους να αναλάβουν κοινωνική δράση. Η ομάδα εκπαιδευτών, εκπαιδευτριών εμπλουτίζει τη συζήτηση με τη θεωρία των δικαιωμάτων, την αλληλένδετη σημασία τους και τη σύνδεσή τους με τη δημοκρατία και την ειρήνη.

Το υλικό είναι κατάλληλο για το σύνολο των συμμετεχόντων, συμμετεχουσών αφού είναι σχεδιασμένο με τρόπο που δεν απαιτεί από τους εκπαιδευμένους συγκεκριμένο γνωστικό υπόβαθρο αλλά τους κινητοποιεί να φέρουν στην ομάδα και να ανταλλάξουν τις όποιες προσωπικές σκέψεις και εμπειρίες τους, τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται τη ζωή. Η γνώση που παρέχει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα ενσωματώνεται πάνω σε αυτές τις εμπειρίες, τα βιώματα και τα συναισθήματα που φέρνουν τα παιδιά στην ομάδα κάθε φορά. Μέσα από τις δραστηριότητες οι συμμετέχοντες, συμμετέχουσες ενδυναμώνουν τις σχέσεις τους, καλλιεργούν την κριτική σκέψη, τη φαντασία, τη δημιουργικότητά τους και μαθαίνουν ελεύθερα, στον βαθμό που το καθένα δύναται και επιθυμεί.

Πέρα από τη μεθοδολογία του προγράμματος η οποία είναι σχεδιασμένη ώστε να απευθύνεται σε όλους, όλες ανεξάρτητα από το γνωστικό τους υπόβαθρο, οι εκπαιδευτές, εκπαιδευτριες που συντονίζουν τα εργαστήρια διαθέτουν την εμπειρία και την ικανότητα να λειτουργούν **συμπεριληπτικά** στο μαθησιακό περιβάλλον όπου συμμετέχουν, παρατηρώντας και ενισχύοντας τα μέλη της ομάδας να συμμετέχουν ενεργά στην εκπαιδευτική διαδικασία στον βαθμό που καθένας, καθεμιά αισθάνεται ασφάλεια. Η γλώσσα που χρησιμοποιούν είναι απλή και γίνεται εύκολα κατανοητή ενώ τονίζεται η σημασία της ειρηνικής επικοινωνίας και της συνεργασίας στην ομάδα πριν από την ατομική γνώση.

Σε κάθε εργαστήριο εξελίσσεται διαφορετικά αφού διαμορφώνεται κυρίως από τον ζωντανό πυρήνα του, τις προσωπικότητες των νέων που συμμετέχουν. Οι εκπαιδευτές, εκπαιδευτριες προσαρμόζουν το στυλ τους αλλά και το περιεχόμενο της συζήτησης στον κύκλο, σύμφωνα με την εκάστοτε ομάδα ώστε όλοι, όλες να χαίρουν ίσης αποδοχής και σεβασμού, να αισθάνονται ενεργό μέρος του συνόλου και να αντιλαμβάνονται κάθε βήμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην οποία συμμετέχουν.

Η εκπαιδευτική ομάδα ενθαρρύνει τη **συμμετοχή όλων χωρίς διακρίσεις**, αφήνουν ενεργό ρόλο στα μέλη της ομάδας, ενισχύουν την ενεργητική ακρόαση και την ενσυναίσθηση φροντίζοντας έτσι να προστατεύουν τη δημοκρατική και ειρηνική επικοινωνία ώστε παράλληλα η ομάδα να εξασκείται και σε αυτές τις δεξιότητες. Με την έναρξη κάθε εργαστηρίου, όλοι οι συμμετέχοντες, συμμετέχουσες καλούνται καθίσουν κυκλικά έτσι ώστε να μπορούν να κοιτάζουν ο ένας τον άλλον και να συζητούν ως ίσοι, ίσες. Με τις πρώτες διαδραστικές ασκήσεις γνωριμίας η ατμόσφαιρα γίνεται αμέσως πιο φιλική και οι

συμμετέχοντες, συμμετέχουσες κάθε ηλικίας χαλαρώνουν και αφήνονται στην εκπαιδευτική διαδικασία που ακολουθεί.

Διάχυση και βιωσιμότητα

Το πρόγραμμα “Schools for Change” αποτελεί πλέον ένα ολοκληρωμένο πακέτο διαφόρων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δράσεων που απευθύνεται στη σχολική κοινότητα στοχεύοντας πρωταρχικά στην προώθηση της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον τομέα της εκπαίδευσης. **Πλαισιώνεται αλλά και συμπληρώνει πολλές άλλες δράσεις της ANTIΓΟΝΗΣ με κοινούς στόχους** όπως εκπαιδευτικές, αθλητικές, πολιτιστικές δραστηριότητες, ανταλλαγές νέων κλπ. οι οποίες υλοποιούνται εκτός σχολείου είτε σε εθελοντική βάση είτε στο πλαίσιο άλλων ευρωπαϊκών ή εθνικών / τοπικών έργων. Με τον τρόπο αυτό, εκτός από το σχολικό δίκτυο του “Schools for Change”, έχει δημιουργηθεί ένα **ευρύτερο δίκτυο εφήβων και νέων**, που στην πλειοψηφία τους προέρχονται από μη προνομιούχα περιβάλλοντα, εκπαιδεύονται και λειτουργούν ως προασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων προωθώντας έτσι σε κάθε κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο συμμετέχουν τις αξίες της δημοκρατίας, της μη βίας και της κοινωνικής ισότητας και ευημερίας.

Σε ό,τι αφορά στις εκπαιδεύσεις εκπαιδευτικών και στελεχών εκπαίδευσης, η ANTIΓΟΝΗ, πέρα από τα εκπαιδευτικά εργαστήρια παρέχει επίσης **δωρεάν το εκπαιδευτικό υλικό** του προγράμματος σε κάθε ενδιαφερόμενο, ενδιαφερόμενη. Οδηγοί με περιγραφές της εκπαιδευτικής μεθοδολογίας και των δραστηριοτήτων τόσο στη θεματική των δικαιωμάτων όσο και της ειρηνικής διαχείρισης συγκρούσεων, βρίσκονται αναρτημένοι στην ιστοσελίδα της οργάνωσης και διατίθενται για δωρεάν λήψη. Η ευρεία διάχυση των παραπάνω εργαλείων μπορεί να λειτουργήσει ως έναυσμα για την ανάληψη παρόμοιας δράσης και από άλλες οργανώσεις και φορείς ΚτΠ.

Επίσης, αναμένεται να κινητοποιήσει **φορείς** που η δράση τους έχει άμεση επίδραση στην ένταξη μέσα από την εκπαίδευση (φορείς τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης αρμόδιοι για θέματα κοινωνικής ένταξης, εκπαίδευσης, πολιτισμού, σχετιζόμενα με την κοινωνική ένταξη τμήματα του Υπουργείου Παιδείας όπως ΠΕΚΕΣ, Γραφεία Αγωγής Υγείας, Αειφορίας κ.ά.) προς την ανάληψη συμπεριληπτικών εκπαιδευτικών πολιτικών. Αντίστοιχα, μπορούν να παρακινήσουν και για ανάληψη πρωτοβουλιών σε ατομικό επίπεδο από στελέχη εκπαίδευσης και εκπαιδευτικούς σε όλη την Ελλάδα. Η ευρεία χρήση των Εκπαιδευτικών Οδηγών του “Schools for Change” από εκπαιδευτικούς, εκπαιδευτές νέων και άλλους επαγγελματίες εκπαίδευσης μπορεί να εγγυηθεί την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας σε θέματα στιγματισμού και την ενδυνάμωση της ένταξης στην τοπική κοινωνία κοινωνικών και πολιτισμικών ομάδων που χαρακτηρίζονται από ετερότητα.

Είναι βέβαια σημαντικό να αναφερθεί πως πέρα από το μικροεπίπεδο της ενταξιακής εκπαίδευσης (σχολείο, οικογένεια) προς την οποία το πρόγραμμα “Schools for Change”

έχει καταφέρει μία σημαντική ώθηση στην τοπική κοινότητα της Θεσσαλονίκης, είναι μείζουσας σημασίας να επιχειρηθούν αλλαγές σε μεσαίο επίπεδο (εκπαιδευτικό σύστημα και πολιτική) και σε μακροεπίπεδο (πολιτικό σύστημα και κοινωνική δομή).

Επόμενα βήματα

Το όραμα για ένα δημοκρατικό σχολείο συνεχίζει να εμπλουτίζεται από σκέψεις και ιδέες κάθε ενεργού μέρους του “Schools for Change”. Με δεδομένη την ανάγκη οι ίδιοι, ίδιες οι μαθητές, μαθήτριες να πιστέψουν στη δυνατότητά τους να αλλάξουν το σχολείο τους, από την επόμενη σχολική χρονιά η ANTIGONE, σε συνεργασία με διάφορα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, πρόκειται να δοκιμάσουν την πιλοτική εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την **κοινωνική κινητοποίηση ομοτίμων (peer to peer)**. Ξεκινώντας από τα 15μελή συμβούλια του κάθε σχολείου, ομάδες μαθητών, μαθητριών θα εκπαιδεύονται στα ανθρώπινα δικαιώματα, τη σχολική διαμεσολάβηση, τη δημοκρατική λήψη αποφάσεων και τη σημασία της ανάληψης κοινωνικής ευθύνης ώστε στη συνέχεια, οι ίδιοι, ίδιες να κινητοποιούν προς αυτή την κατεύθυνση συμμαθητές και συμμαθήτριές τους. Οι ομάδες νέων εκπαιδευομένων θα υποστηρίζονται από τους υπεύθυνους εκπαιδευτικούς του σχολείου και την εκπαιδευτική ομάδα της ANTIGONΗΣ καθ’ όλη τη διάρκεια του προγράμματος.

Επίσης, εδώ και αρκετά χρόνια η ANTIGONE επιχειρεί να ενδυναμώσει **νέους και νέες από μη προνομιούχα κοινωνικά περιβάλλοντα** να συμμετάσχουν ενεργά στην ενταξιακή εκπαίδευση καταρτίζοντάς τους **ως εκπαιδευτές, εκπαιδευτριες** σε θέματα διακρίσεων, προκαταλήψεων και κοινωνικού αποκλεισμού. Μία τέτοια ομάδα νέων εκπαιδευτών, εκπαιδευτριών Ρομά εκπαιδεύτηκε από την ANTIGONE στο πλαίσιο του έργου “TRYAR: Training Roma Youth on Antigypsyism and Human Rights” του Συμβουλίου της Ευρώπης το 2020. Το σχολικό έτος 2020-2021, όσα μέλη της ομάδας επιθυμούν, πρόκειται να συνεχίσουν να εκπαιδεύονται αναλαμβάνοντας βοηθητικό ρόλο στην προετοιμασία και την υλοποίηση εργαστηρίων του προγράμματος “Schools for Change” που θα πραγματοποιηθούν σε γυμνάσια και λύκεια της Θεσσαλονίκης. Το εγχείρημα αυτό, εάν επιτύχει, θα αποτελέσει ένα σημαντικό βήμα όχι μόνο προς την κοινωνική ένταξη ευαίσθητων κοινωνικά ομάδων, αλλά και προς την απαλλαγή των νέων από χρόνια ριζωμένα κοινωνικά στερεότυπα, τα οποία δυστυχώς η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών, μαθητριών ενστερνίζεται. Πέρα από τη στήριξη και την καθοδήγηση από την εκπαιδευτική ομάδα ANTIGONΗΣ, στην καλύτερη προετοιμασία των νέων ως εκπαιδευτές, εκπαιδευτριες για τα ανθρώπινα δικαιώματα θα συμβάλουν όλα τα εργαλεία του προγράμματος “Schools for Change” καθώς και όλων των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της ANTIGONΗΣ που απευθύνονται σε νέους, νέες.

Φορείς Υλοποίησης

Όπως αναφέρθηκε, τα εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται στη σχολική κοινότητα από το 2012 έως σήμερα σχεδιάζονται και εφαρμόζονται από τη μη κερδοσκοπική οργάνωση “ANTIGONE – Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης για τον Ρατσισμό, την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη Βία” σε συνεργασία με το Ίδρυμα “Χάινριχ Μπελ” Ελλάδας.

ANTIGONE

Η ANTIGONE είναι μία μη κερδοσκοπική οργάνωση που από το 1993 δραστηριοποιείται σε τομείς που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, την κοινωνική οικολογία, την ειρήνη και τη μη βίαιη επίλυση των συγκρούσεων με στόχο την καταπολέμηση του ρατσισμού και κάθε μορφής δυσμενούς διάκρισης. Σκοπός της οργάνωσης είναι η εξασφάλιση μιας δίκαιης κοινωνίας για όλους, όλες χωρίς διακρίσεις για παράδειγμα με βάση το φύλο, τη φυλή, την εθνοτική καταγωγή, το κοινωνικό/οικονομικό/μορφωτικό επίπεδο, την αναπηρία, την ηλικία, τη θρησκεία κ.ά. Μέσα από τη δράση της, με άξονα την αλληλεγγύη και την ενεργή συμμετοχή, στοχεύει επίσης στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου σε θέματα δημοκρατίας και ενεργής πολιτείας.

Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας

Το Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ δραστηριοποιείται στην Ελλάδα από το 2012 με έδρα τη Θεσσαλονίκη. Στοχεύει στην προώθηση του πολιτικού διαλόγου για την εμπάθυνση της δημοκρατίας και δημοκρατικής διακυβέρνησης, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την ανάπτυξη νέων ιδεών και πρακτικών στην κατεύθυνση του κοινωνικο-οικολογικού μετασχηματισμού της οικονομίας με άξονες την ενεργειακή μετάβαση και την κοινωνική αλληλέγγυα οικονομία. Προσανατολίζεται επίσης στην προώθηση της έμφυλης δημοκρατίας και της διαπολιτισμικής συμπερίληψης με στόχο τη χειραφέτηση και την κατάκτηση ίσων δικαιωμάτων για όλες τις ομάδες που βιώνουν διακρίσεις και απειλούνται με αποκλεισμό.

Κείμενο: Αθανασία Τέλλιου

Η ομάδα εκπαιδευτών, εκπαιδευτριών της ANTIGONΗΣ

Αθανασία Τέλλιου (υπεύθυνη προγράμματος)

Σπούδασε στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, στο Τμήμα “Διεθνών και Ευρωπαϊκών, Οικονομικών και Πολιτικών Σπουδών”, με κατεύθυνση “Πολιτικές Σπουδές και

Διπλωματία". Είναι κάτοχος δύο μεταπτυχιακών τίτλων, στις θεματικές ενότητες "ανθρώπινα δικαιώματα και εκδημοκρατισμός" (Ευρωπαϊκό Διεπιστημονικό Κέντρο, Λίντο Βενετίας) και "πολιτική θεωρία και δικαιώματα" (Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης, Πανεπιστήμιο Κρήτης). Παρακολούθησε το ετήσιο πρόγραμμα παιδαγωγικής κατάρτισης στην Α.Σ.ΠΑΙΤ.Ε. Πάτρας και συμμετείχε σε διάφορες ευρωπαϊκές εκπαιδευτικές κατάρτισης με θέμα τη χρήση της μη τυπικής μάθησης ως μέσο κοινωνικής ένταξης και ενδυνάμωσης παιδιών και νέων. Από το 2012 εργάζεται στην ANTIGONH ως συντονίστρια εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Σοφία Κυπριανίδου

Σπούδασε σκηνοθεσία και εξειδικεύτηκε σε κοινωνικά είδη θεάτρου που βασίζονται στο εκπαιδευτικό δράμα. Έχει επαγγελματική εμπειρία στο θέατρο, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο ενώ εδώ και χρόνια εργάζεται ως δασκάλα κοινωνικού θεάτρου για παιδιά, εφήβους και ενήλικες. Διαθέτει πολυετή εμπειρία στη βιωματική εκπαίδευση για την κοινωνική ένταξη και έχει εργαστεί με ευαίσθητες κοινωνικά ομάδες. Είναι πιστοποιημένη Συντονίστρια Σοσιακρατικών συναντήσεων και Υποψήφια Σύμβουλος Σοσιακρατίας / Κοινωνιοκαταίας από το 2019. Από το 2012, συνεργάζεται ως εκπαιδύτρια ομάδων εκπαιδευτικών και γονέων στα εκπαιδευτικά προγράμματα της ANTIGONHΣ.

Κυριάκος Τσιτλακίδης

Είναι απόφοιτος του τμήματος Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου του ίδιου Πανεπιστημίου στη Γενική και Συγκριτική Γραμματολογία. Εργάζεται στην ιδιωτική εκπαίδευση και σε διάφορα εγχειρήματα της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας. Έχει εκδώσει ποιητικές συλλογές (με το ψευδώνυμο Κυριάκος Ραμολής), ενώ κείμενα και μεταφράσεις του έχουν δημοσιευτεί σε λογοτεχνικά περιοδικά. Από το 2018 είναι εκπαιδευτής παιδιών και εφήβων στα εκπαιδευτικά προγράμματα της ANTIGONHΣ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ειρηνική επίλυση συγκρούσεων.

Ιωάννα Μήτσικα

Είναι υποψήφια διδάκτορας στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, στο τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, με πεδίο έρευνας την τέχνη σε χώρους εγκλεισμού. Αποφοίτησε από τη Νομική σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου και ολοκλήρωσε τις μεταπτυχιακές σπουδές της στο Εργατικό Δίκαιο, στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο. Είναι, επίσης, απόφοιτος της Ανώτερης Επαγγελματικής Σχολής Χορού του Δήμου Θεσσαλονίκης. Ως χορεύτρια και χορογράφος, συνεργάζεται με μουσικά σχήματα, χοροθεατρικές ομάδες, ερευνητικούς και άλλους φορείς. Από το 2006 διδάσκει σύγχρονο χορό, αυτοσχεδιασμό, θεατρικό παιχνίδι και μπαλέτο σε παιδιά και ενήλικες. Από το 2008 εργάζεται στην Ανώτερη Δραματική Σχολή Ανδρέας Βουτσινάς. Έχει εργαστεί ως δασκάλα χορού σε σχολεία. Από το 2008

ANTIGONE - Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης
για το Ρατσισμό, την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη Βία
ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ - ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ
Πτολεμαίων 29Α, 6^{ος} όροφος, 54630 Θεσσαλονίκη
τηλ: +30-2310-285.688, φαξ: +30-2310-222.503
info@antigone.gr www.antigone.gr
Skype: antigone.information.centre

συνεργάζεται με την ANTIGONE ως συντονίστρια προγραμμάτων για την κοινωνική ένταξη μέσα από το την τέχνη και την εκπαίδευση τα οποία υλοποιούνται σε φυλακές, γειτονιές, σχολεία κ.α.